

6.10 Hardnekkig probleemgedrag: algemene en specifieke strategieën

Op basis van dit hoofdstuk en de hoofdstukken 4 en 5 beschrijven we nu een aantal algemene en specifieke interventies bij hardnekkig probleemgedrag. Het betreft strategieën, in willekeurige volgorde, die in de groep (de school) kunnen worden toegepast, zo mogelijk in samenwerking met en ondersteund door collega's, ouders en (interne en externe) deskundigen. We maken, evenals Brophy (1996), onderscheid tussen algemene (A) en specifieke (S) strategieën bij de aanpak van probleemgedrag. De algemene strategieën hebben betrekking op algemene probleemoplossende interventies. De specifieke strategieën zijn daar (deels) uitwerkingen en toespitsingen van.

Interventies: algemene strategieën bij hardnekkig probleemgedrag (A)

- A1. Een leeromgeving bieden, binnen de klas, waarin de leerling wordt uitgedaagd, structuur en steun krijgt, succeservaringen kan opdoen en gewenst gedrag positief wordt bevestigd.
- A2. Aanpassen van het onderwijsaanbod door het af te stemmen op de onderwijsbehoeften van de leerling (doelen, instructie, leertaken, opdrachten).
- A3. Een hechte, persoonlijke, professionele relatie met de leerling tot stand brengen.
- A4. Zelf een goed rolmodel zijn.
- A5. Herinneren aan, bij voorkeur in overleg met de leerlingen, afgesproken regels, afspraken en grenzen betreffende het gewenste gedrag.
- A6. Gewenst gedrag verlangen, grenzen stellen, consequent zijn, corrigeren zonder star te zijn.
- A7. Adequate feedback geven waarbij de leerling antwoord krijgt op: 'waar werk ik naartoe?' (het concrete doel); 'hoe doe ik het tot nu toe?'; en 'wat moet ik nog doen om dichterbij dit doel te komen?'
- A8. Aanmoedigen of belonen van positief (verbeterd) gedrag.
- A9. Uitzoeken welke factoren (leerling, leraar, taak, groepsleden, thuis) het problematische en het positieve gedrag beïnvloeden (veroorzaken, in stand houden, versterken of juist verminderen) en deze vertalen naar oplossingen en ernaar handelen.
- A10. Met de leerling en de ouders de positieve ontwikkeling (sterke kanten) en de problemen van de leerling op school en thuis bespreken en deze informatie benutten bij de aanpak.
- A11. Met de leerling en de ouders de problemen en sterke kanten van de leerling bespreken in het licht van diens toekomstperspectief. Hoe die te benutten, zodat het toekomstperspectief behaald kan worden (als jij ... wilt bereiken, dan moeten we ...).

- A12. Gewenst gedrag gericht oefenen. Vaardigheden aanleren en hulp bieden om de leerling te leren het eigen gedrag te monitoren, te evalueren en te bekrachtigen ('self-management'-strategieën).
- A13. Begeleiden van de leerling bij het krijgen van inzicht in de oorzaak en de betekenis van het problematische gedrag.
- A14. De houding of overtuiging van de leerling veranderen door de voor- en nadelen van ander, positiever gedrag met de leerling te bespreken.
- A15. Straffen als een pedagogische maatregel.
- A16. Veranderen van de sociale omgeving van de leerling door de (sub)groepssamenstelling te wijzigen, de leerling een andere plaats te geven of andere aanpassingen in de klas te treffen.
- A17. Reflecteren op het eigen denken en handelen ten aanzien van het moeilijke gedrag van de leerling (of groep).
- A18. Andere, namelijk ...

Interventies: specifieke strategieën bij hardnekkig probleemgedrag (S)

- S1. Rustig, empathisch en geduldig blijven om spanning te verminderen.
- S2. Humor gebruiken of een afleidende opmerking maken om spanning te verminderen.
- S3. Door fysieke nabijheid, oogcontact, gebaren, stemgebruik het gedrag van de leerling nauwlettend volgen en bijsturen.
- S4. Minimaal interveniëren door reacties even op te schorten of het gedrag eventjes te negeren.
- S5. Doelbewust negeren van ongewenst gedrag met het oog op het uitdoven ervan.
- S6. Time-out-aanpak hanteren, waardoor de leerling kan kalmeren en niet meer de gelegenheid krijgt om het gedrag te vertonen en er, door de aandacht van anderen, voor beloond te worden.
- S7. Time-out-aanpak hanteren om zowel de leerling als de leraar de gelegenheid te bieden hun rol bij de probleemsituatie te heroverwegen en er in gezamenlijk overleg conclusies uit te trekken.
- S8. De leerling laten ondersteunen door de groep, een deel van de groep of buddy's bij de aanpak van het probleem.
- S9. Hanteren van gedragscontracten op individueel en/of groepsniveau, waarin het gewenste gedrag, wederzijdse afspraken en beloningen (beloningssysteem) bij verbeterd gedrag zijn vastgelegd.
- S10. Werken met schrijfstraffen.
- S11. Bij een gedragscorrectie individueel met de leerling praten, de groep niet laten 'meegenieten'.
- S12. Ervoor zorgen dat de rest van de groep niet lijdt onder het probleemgedrag.

- S13. Een speciale taak geven om spanning te verminderen of om gezichtsverlies te besparen.
- S14. Werken met voordoen en nadoen van gedragingen, goede en foute voorbeelden, gewenst gedrag gericht oefenen in de vorm van een rollenspel.
- S15. De leerling leren om mislukkingen of teleurstellingen niet als een catastrofe te zien, leren relativieren.
- S16. Actief luisteren, geven van ik-boodschappen of onderhandelen over oplossingen (vergelijk Gordon).
- S17. De leerling helpen om het probleemgedrag te herkennen, verantwoordelijkheid ervoor te nemen en zich te committeren aan een verbeterplan (vergelijk Glasser).
- S18. Samenwerken met ouders om het probleem aan te pakken door samen een analyse te maken, concrete doelen te bepalen, onderwijsbehoeften te formuleren en van elkaars oplossingen te profiteren.
- S19. Aangeven aan de ouders welke bijdrage er (ook) van hen (hun opvoeding) verwacht wordt, zodat hun kind goed kan functioneren op school.
- S20. Zich informeren via artikelen, boeken en andere bronnen over de achtergronden van gedragsproblemen en de aanpak ervan in de klas, de school en de jeugdzorg (jeugdhulpverlening en jeugdbescherming) en de jeugd geestelijke gezondheidszorg (Jeugd GGZ).
- S21. Advies en steun vragen aan collega-leraren en directie.
- S22. Advies en steun vragen aan interne deskundigen.
- S23. Advies en steun vragen aan externe deskundigen.
- S24. Andere, namelijk ...